

דעת
אתר לימודי יהדות ורוח
www.daat.ac.il

בית דין צדק שע"י הרבנות הראשית לירושלים

סמכותו של בית הדין האיזורי לדון בדיני ממונות לאחר הבג"ץ ששלל ממנו סמכות זו

(מהד' יב אלול)

נושא הדיון

נתבע בבית דין זה המבקש לדון עם התובע בביה"ד האיזורי, והתובע אינו מסכים בטענה שהבג"ץ (8638/03 אמיר נ' ביה"ד הרבני) שלל את סמכותו של ביה"ד האיזורי מלדון בדיני ממונות, וע"כ הם אינם דנים עוד בדיני ממונות, והרי זה כאומר שרוצה לדון "בבית דינו של הגר"ש סלנט" שאיננו קיים בימינו. זאת ועוד. גם אם ידונו שם בתביעתו, אינו חייב ללכת אחר הנתבע לבית דין שאי אפשר לאכוף את החלטותיו, כיון שאחרי הבג"ץ פסק דינם לא יאושר ע"י הערכאות, ולא ניתן לכופ את קיום הפסק, מה שאין כן בבית דין זה המוסמך לדון עפ"י חוק הבוררות, ופסקיו ניתנים לאכיפה ע"י רשויות המשפט.

עפ"י הכרעת כמה הרכבים של בית דין זה, אין התובע חייב לילך אחר הנתבע לדון בבי"ד איזורי לאחר הבג"ץ ששלל ממנו את הסמכות וההרשאה לדון בדיני ממונות (ואף ביה"ד האיזורי עצמו אישר זאת בתיק מס' 1-35-040736498 מיום כט ניסן תשס"ו), ועל הנתבע לבוא ולדון בבית דין זה או בבית דין קבוע אחר, ואם יתעקש לילך דוקא לביה"ד האיזורי דינו כמסרב לד"ת.

השאלות לדיון

- א. מעמדו ההלכתי של ביה"ד האיזורי לענין דיני ממונות לאחר שבג"ץ שלל את סמכותו לדון.
- ב. בי"ד שאין בכוחו לכופ את החלטותיו, האם חייב התובע לדון בפניו לבקשת הנתבע, כשהתובע מבקש לדון בבי"ד שכן יכול לכופ את החלטותיו.

תשובה

א. בשו"ת שואל ונשאל להחכם הגאון רבי כלפון משה הכהן זצ"ל, הובא ע"י הגר"א שרמן, חבר ביה"ד הגדול, בקובץ "משפטי ארץ" ח"א עמ' 90, כתב וז"ל: "ובלאו הכי נראה לי פשוט, דכיון שהרשיון של הממשלה אינו כללי לכל דבר, וכן בודאי המינוי של הצבור אינו רק על דעת הממשלה יר"ה, וכן הדיין, אדעתא דהכי קבל רק לדון בדברים שהממשלה נתנה בהם רשות, א"כ הו"ל הדיין כמי שאינו ממונה לרבים כלל, דודאי המינוי שלו לא יכיל פרטים אלו, וא"כ הו"ל כאילו ממונה לגבאי או לחזן ביהכנ"ס וכיוצא, דודאי לא מפני שהוא ממונה לרבים בפרט זה יקרא ממונה גם כן שחייב להיזדקק להם, וזה לדעתי ק"ו שאין עליו תשובה. ובסוגים אלה שלא ניתן רשות ורשיון לו, בהם בודאי דדינו ממש כדין שאר בני אדם החכמים שלא קבלו מינוי רבים, דודאי יכולים להישמט וכאמור". ע"כ.

וכבר פסק ביה"ד הגדול ביום י"א אד"א תשנ"ה בתיק מנדל נגד ח"ק חסד ואמת, בענין מעמדו וסמכותו של ביה"ד האיזורי בטבריה בראשות הרא"ד אורבך, שטען שיש לו סמכות של ב"ד הקבוע בעיר (טרם פורסם, והובא בפס"ד ירושלים כרך ז עמ' קפא), וז"ל: "חברי ביה"ד האיזורי לא נתמנו ע"י אנשי העיר אלא ע"י הרשות השלטונית, כאשר מינויים היה מלכתחילה כדיינים סתם, ומקומם בעיר פלונית נקבע במסגרת שיבוץ פנימי ע"י נשיא ביה"ד הגדול ושר הדתות כאשר ניתן להעבירם לעיר אחרת בכל עת לפי החלטת שר הדתות ונשיא ביה"ד הגדול (סעיף 19 לחוק הדיינים). בנסיבות אלו אין לראות את הדיינים כב"ד של העיר אלא כב"ד מטעם הרשות השלטונית שמקום מושבו בעיר מסויימת. יצוין כי קביעת איזורי השיפוט אינה נוקשה, וניתנת לשינוי, ללא הסכמתם של אנשי העיר וגם של ביה"ד עצמו... ביה"ד בעיר המסויימת לא הוקם ע"י האב"ד ולא ע"י עסקני העיר אלא ע"י המשרד לעניני דת, והדיינים מונו ע"י ועדת המינויים עפ"י חוק הדיינים שממליצה בפני נשיא המדינה על מינויו. כלל וכלל לא נועדים ולא מתייעצים עם אנשי העיר וכו'". ע"כ.

ומאחר שביה"ד האיזורי סמכותו אינה כב"ד של העיר אלא כב"ד מטעם הרשות השלטונית, הרי שעם פסיקת בג"ץ השוללת את סמכותו של ביה"ד האיזורי מלדון בדיני ממונות, דינו כדין שאר בני אדם החכמים שלא קבלו מינוי רבים, וכמו שפסק השואל ונשאל הנ"ל.

ב. כבר פסק בעל האגרות משה בענין העדפת בי"ד איזורי על פני בי"ד פרטי לדון בתביעה של בני זוג שיש בה גם תביעת מזונות, משום שפס"ד של בי"ד איזורי בענין ניתן לאכיפה ע"י הרשויות, משא"כ פס"ד של בי"ד פרטי. הובאו דבריו בקובץ תורה שבע"פ כרך כב עמ' קה וז"ל במכתבו להגר"ש ווזנר, אב"ד ביה"ד הפרטי: "הנה כפי מה שיודע אני מה שהיא לא באה לבי"ד של הדר"ג לא מצד מסרבת... אבל היא משום שמה שיצא מבי"ד שהבעל חייב לה ולבנותיה לא יהיה אפשר לגבות ממנו כי הממשלה לא תזדקק לזה, ומה שיצא מבי"ד האיזורי יכפוהו לשלם וכו', שבזה וודאי יש לה רשות לתבוע שילך עמה לבי"ד דתוכל לגבות ע"י הממשלה וכו'". ע"כ.

וכ"כ הר"ב רקובר בפד"ר כרך ו עמ' 277 וז"ל: "כשיש לבי"ד מסויים סמכות חוקית שיכול להכריח הנתבע להתדיין בפניו ופסק דינו ניתן להוצאה לפועל, הרי דבר זה מעניק לו לענין זה עדיפות לגבי בי"ד במקום אחר שאין לו סמכות זו". ע"כ.

והוא הדין לענינינו. כיון שכיום לאחר פסיקת הבג"ץ לא ניתן לאכוף את פסקי הדין הניתנים בבתי הדין האיזוריים, משום שבתי המשפט וההוצאה לפועל מחוייבים לפסיקת הבג"ץ השוללת סמכות מבתי הדין האיזוריים מלדון בדיני מזונות, ואף אוסרת עליהם לדון במסגרת בתי הדין האיזוריים בדיני מזונות, ואילו בתי הדין שאינם במערכת זו רשאים לדון ופסקיהם ניתנים לאכיפה ע"י הרשויות, בודאי יש להם עדיפות על פני בתי הדין האיזוריים, והנתבע אינו יכול לגרור את התובע לילך אחריו לדון שם כשברצונו לדון בבית דין זה ודומיו.

הרב אברהם דוב לוי, אב"ד

דעת

אתר לימודי יהדות ורוח
www.daat.ac.il